

Nemzeti Plutarkus

Tanulmányunk tárgya a *Nemzeti Plutarkus vagy a Magyarország s vele egyesült tartományok nevezetes férfainak életírásaik* című lexikon.¹ Kétféleképpen kapcsolódik ez a tárgy a konferencia témájához. Egyrészt a Klimó Könyvtár anyagát használtuk fel kutatásainkhoz. Másrészt olyan szerzővel foglalkoztunk, aki a 19. század elején feltehetőleg ugyanezt tette: a Pécs környékén élő Kölesy Vince *Nemzeti Plutarkus* című, jeles magyar személyek életrajzát tartalmazó munkáját tárgyaljuk, azt feltételezve, hogy a szerző a Klimó Könyvtár lehetőségeinek birtokában dolgozott. A továbbiakban először röviden összefoglaljuk Kölesy Vince életpályáját, majd külön foglalkozunk a *Nemzeti Plutarkus* mögött álló műfaji hagyományokkal. Végül, mintegy mutatóként a könyv egy életrajzát vesszük vizsgálat alá.

Kölesy Vince 1788 körül született Kölessi községben. Elképzelhető, hogy felvidéki cipster családból származott. Ennél pontosabb adatot nem tudunk. 1806-ban beiratkozott a keszthelyi Georgikon gazdasági tanintézetébe Kölessi néven. Tisztartó, a pesti magyar gazdasági egyesület tagja. 1812-ben tünt fel Pécssett, az egyházi birtokok kancellistájaként. 1816-ban bicsérdi ispán. Ide már feleségével, Miozini Annával költözik. Tizenhárom évet töltöttek Bicsérden. Innen indult 1819-ben az abaligeti barlang feltárására, s a *Tudományos Gyűjtemény*ben közre is adta erről készített, azóta is sokat idézett tanulmányát.² 1818-ban, a Pécsi Székesegyház környékén feltárt római emlékkőről is írt egy tanulmányt, mely a *Tudományos Gyűjtemény* 1820. évi I. számában jelent meg *Újonnan felásatott római emlékkő* címen.³ Ebben a tanulmányban bebizonyította, hogy a lelet 1674 éves, és Lucius Marcellus propraetor áldozati köve volt, aki Antonius Pius császár nevében kormányozta Alsó-Pannóniát. A kövön talált dombormű annak a csatának a győzelméről emlékezik, melyet Marcellus Kr. u. 145-ben a gótok, a dákok és az alánok ellen vívott.

1829-ben Pécsre helyezték, hűségese szolgálatai miatt, és a székesegyházi uradalom számtartói tisztségét bízták rá. Ekkor tájt halt meg felesége, s Kölesy özvegyen maradt két gyermekével, Jánossal és Máriával. 1831. január 1-től újabb, magasabb beosztást kapott. A káptalani számtartó tisztséget tudhatta magáénak. 1832-ben másodszer is megnősült. Pach Trézsit, a nála húsz évvel fiatalabb árvalányt vette feleségül. 1839-ben újabb könyve jelent meg német nyelven *Versuch einer Instruktion für Herrschafts- Beamte* címen, mely 1840-ben még egy kiadást megért, 1841-ben pedig, magyarul is megjelent *Próbálatja egy útmutatásnak uradalmi tisztek számára* címmel. Ekkor már tagja volt az 1835-ben alakult Magyar Gazdasági Egyesületnek, és tudósítása is megjelent a *Magyar Gazdában*, az egyesület folyóiratában.⁴ 1843-ban megkapta a legmagasabb tisztséget életpályája so-

¹ KÖLESY 1815–1816a.

² KÖLESY 1820a.

³ KÖLESY 1820b.

⁴ KÖLESY 1843.

rán, a székesegyházi uradalom tisztartója lett⁵. Ámde régi hivatalának átadása közben nem tudott elszámolni 8800 forinttal, s ebből haláláig tartó pör kerekedett. 1845-ben megalakult a Magyar Gazdasági Egyesület Baranyai Fiókegyesülete, melynek Kölesy már 1842-től ügyvivője volt. A per során végül is állását nem vesztette el, de kénytelen volt földjét, házát eladni. Gyerekei anyai örökségét, kétezzer forintot is kifizetett a tartozás fejében. Ebből azonban csak még több bonyodalom származott. Mivel a tiszti főügyész perrel kereste rajta ezt az összeget, Kölesyt elveszítette vagyonát, amelynek legfontosabb része akkorra már valószínűleg a könyvtára volt. Kifizetetlen tartozásoktól terhelten hunyt el 1847. február 8-án, 59 évesen. A Püspöki Levéltár feljegyzéseiből még annyit tudunk meg, hogy Kölesy özvegyének az egyház, negyedévenként 15 váltóforintnyi nyugdíjat és segélyt utalt ki a szegények alapítványi pénztárából.⁶

A *Nemzeti Plutarkus* az életpálya elején született. Terjedelméből ítélve a huszonéves szerző történeti kutatásait már Pécsre kerülésekor megkezdte. A második kötet elején álló bevezetés szerint azért látott munkához, mert tapasztalatai szerint a külföldön megjelenő élettörténeti művekben magyar emberekről alig, vagy egyáltalán nem történik említés sem. A leginkább emlegetett ilyen munka Jean-Pierre Blanchard *Neue Plutarch* című lexikona, a legfontosabb műfaji minta volt, amely 1806-ban Bécsben, 1815-ben, Kölesy munkájával egy évben pedig Pesten is megjelent.⁷

Kölesy főként azt sérelmezi, hogy: „csak Magyarok fordulnak e' drága munkában ritkán 's igen kevesen elő; 's ha helyel-közzel megjelen is Egy vagy Más közülök; Életírása rövid, 's szokásként hideg vérrrel festett”.⁸ Mindennek két lehetséges okát feltételezi. Az egyik, hogy szükséges forrásban szűkölködtek ezek az írók, illetve, hogy azt gondolták, Magyarországon nem élt olyan említésre méltó egyéniség, aki méltó lenne a későbbi korok tiszteletére: olyan érv ez, amely a „historia litteraria” kezdetektől fogva megjelenik az ilyen tárgyú előszavakban.⁹ A *Nemzeti Plutarkus* e gyanú eloszlatása végett keletkezett — a II. kötet előszava szerint azért, nehogy külföldön azt higgyék, szülőföldje csupán: „medvék' 's farkasoktól lakatott barlang” lenne.¹⁰ Eredetileg 28–30 jeles emberről akart írni, de látván a nagy érdeklődést, több mint száz életrajzot készített, melyeket négy kötetben adott ki, a második kötetből kezdve társszerzővel, Melczer Jakabbal együtt. Előszót a második kötetnek készít: itt részletesebben beszámol az indíttatásról, arról, hogy milyen művek alapján dolgozott. Említi August Gottlieb Meissner, Karl August Schiller, Karl Reichard, és Joseph Hormayr nevét is. Az első három szerző Kölesy vállalkozásához kapcsolható munkái ma is megtalálhatók a Klimó Könyvtárban.¹¹

Az előszóban a szerző a jóakarát elnyerése végett hagyományosan használt szónoklattani fogással, a szerénykedéssel ér: eszerint is nehéz munkája inkább il-

⁵ PKGYJKV 18/1843

⁶ BISCHOFF-TÓKA 1965., CSÖSZ 1987., SZINNYEI 1891.

⁷ BLANCHARD 1806., BLANCHARD 1815.

⁸ KÖLESY 1815–1816a. II. iv.

⁹ KLANICZAY 1964. 462.

¹⁰ KÖLESY 1815–1816a. II. iv.

¹¹ MEISSNER 1813–1814. SCHILLER 1804. SCHILLER 1810–1812. REICHARD 1811.

letne egy diplomatát, vagy olyan embert, akinek bejárása van az ország, s a családok archívumaiba. A munka körülményeiről az előszóból annyit tudunk meg, hogy szerzője szorgalommal nyomozott, és gyűjtötte össze az életrásokat, leginkább úgy, ahogy voltak, vagy kevés másolással iktatta be munkájába. Mindezek ellenére kevésnek bizonyult, amit talált, és kénytelen volt „sok Bajnokainkat a’ történet’ töredékeiből egy egészbe olvasztani úgy annyira, hogy a Nemzeti Plutarkus legnagyobb részét eredetinek vehetni.”¹²

Az első kötetet, amely az általunk a továbbiakban tárgyalásra kiválasztott életrajzot, Janus Pannonius életrajzát tartalmazza, 1815-ben adta ki Pesten Trattner János Tamás. Ugyanebben az évben jelent meg német nyelven is Eggenberger József nyomdájában *Ungarischer Plutarch oder Biographien merkwürdiger Personen des Königreichs Ungarn, und der dazu gehörigen Provinzen* címen.¹³ Janus Pannonius, illetve, ahogy Kölesy nevezi, „Pannoni Janus” az első kötet emblematikus kezdő figurája. (Az életrajz szövegét dolgozatunk függeléként közöljük.) A kötet első lapjának hátoldalán, mintegy a kötet nyitó képeként egy Janusszal kapcsolatos jelenet szerepel (ld. a dolgozat végén mellékelte képet). Amint azt Boros Lászlótól tudjuk, a kép Johann Georg Mansfeld bécsi rézmetsző munkája, és Buck József pécsi rajztanár képe alapján készült. Boros még csak a különálló, Tóth Istvántól kapott metszet alapján fogalmazta meg lényegükben helytálló következtetéseit.¹⁴ A *Nemzeti Plutarkus* ismeretében tudjuk, hogy a képen található felirat – „Kigördült a szánás könnye a jó fejedelem szeméből” – parafrázis Kölesy Janus-szócikkéből („a’ szánakodásnak könnyeit hullaták szemei”).¹⁵ (1. kép)

Kölesy – amint a címből tudjuk – „hív források” alapján, ugyanakkor eredeti összeállításban dolgozta fel a szövegeket. Érdemes megnézni ezeknek a forrásoknak a körét, egyelőre, mutatványképpen Janus Pannonius esetében. Helyzetünk könnyű, a Klímo Könyvtár akkor is, most is a kutatás szolgálatában állott. Könnyű azért is, mert az életrajz szövegében számos eltérés található a 19. század végére kialakult Janus-képtől. Ezeket összegyűjtöttük, és elsősorban ezekre az eltérésekre összpontosítva sorra vettük a „historia litteraria” korabeli, a Klímo Könyvtárban található munkáit.

A kutatás eredménye az, hogy Janus esetében főleg egy forrás buzgott, és az igencsak bőven. Ez a „historia litteraria” műfajának egyik legfontosabb 18. század végi, 19. század eleji képviselője, a piarista Horányi Elek írói lexikona, a *Memoria hungarorum et provincialium scriptis editis notorum* (Magyarország és tartományai közrebocsátott írásai révén nevezetes lakóinak emlékezete).¹⁶

A két szövegrész szerkezete megfelel. Horányi felhasználását egyértelműen mutatja Andrea del Mantegna, a Janus által dicsőített festő nevének „Montaigna”

¹² KÖLESY 1815–1816a. II. v.

¹³ KÖLESY 1815–1816b.

¹⁴ BOROS 2000.

¹⁵ KÖLESY 1815–1816a. I. 72. A továbbiakban a Janus-részre, amely a függelékben olvasható, külön nem hivatkozunk.

¹⁶ HORÁNYI 1775–1777. III. 10–31.

alakja, amelyet Kölesy forrásai közül egyedül Horányi munkája tartalmaz.¹⁷ Tőle származik az az állítás, miszerint Janus először Velencébe, aztán Ferrarába ment tanulni. Horányi állításait parafrázálva veszi át Kölesy. „*His itaque disciplinis ornatus, auctusque amicitia praestantissimorum hominum remeavit in Hungariam, in qua sperare virtutis suae praemia poterat maxima* (így hát ilyen tudományokkal fel-ékesítve, s a legkiválóbb emberek barátságától segítve tért vissza Magyarországra, ahol erényeinek legnagyobb jutalmát remélhette) – olvassuk Horányinál.¹⁸ Kölesynél: „*Illy móddal a' szép mesterségek, és tudományok' birtokában, és több külföldi Tudósoknak ismeretségéhen lévén, tért Pannoniába 1458-ban vissza, hogy fáradhatatlan szorgalmának jutalmát vegye.*” Horányinál található a Kölesy által alaposan kiaknázott állítás a szerencse kedvező, majd kedvezőtlen szeszélyéről.¹⁹ Tőle származik az összes Kölesy említette kiadás, köztük Johannes Sambucus 1519-es (valójában 1569-es) kiadása, amelyben kiadta Janus pajzán epigrammáit *Lusus Iuveniles* címen.²⁰ Számos más tévedés is Horányi állításainak hanyag vagy tendenciózus olvasatából származik. Innen ered, hogy Kölesy Janus-kiadónak teszi meg Kollár Ádám Ferencet. A bécsi Császári Könyvtár vezetőjéről, Kollárról Horányi azt állítja, hogy Janus Pannonius némely, a korábbi kiadásokból kihagyott epigrammáját átadta neki. („*At relictá etiamnum sunt a Sambuco, in quibus colligendis, componendisque ceteri industriam suam probarent, quod singulari suo erga Musas studio, summaque in me voluntate praestitit, Cl(arissimus Kollarius)*”).²¹ Kölesynél ebből a magánjellegű gesztusból válik kiadás.

Végül Horányi írja, hogy „*Non continuit lacrimas Rex optimus, cum videret inspectatam hanc fati iniquitatem.*” (Nem tartotta vissza a legjobb király könnyeit, midőn látta a sors ilyen előre láthatatlan méltánytalanságát).²² Ez az állítás a legközelebbi párhuzamos helye a szánakozás könnyeiről szóló, a metszet mellett is megjelenő állításnak.

Amikor Kölesy életrajza megjelent, már rendelkezésre állt olyan Janus-kiadás, Teleki Sámuel és Kovásznai Sándor 1784-es utrecht-i kiadása, amely minden korábbinál teljesebben dolgozta fel a költő munkáit, a rá vonatkozó dokumentumokat, és részletes életrajzot is mellékelte hozzájuk. Ez a kiadás azonban nem volt meg a Klimó Könyvtárban.²³ Kölesynél sem közvetlen, sem közvetett utalás nem található erre a munkára, ez is bizonyíték lehet arra, hogy döntően a Klimó Könyvtárra támaszkodott.

Saját kiegészítései elsősorban az életrajznak az érzékenység jegyében történő stilisztikai jellegű toldásokban állnak. Ahol Horányi az *ingenium* (rátermettség)²⁴

¹⁷ HORÁNYI 1775–1777. III. 18.

¹⁸ HORÁNYI 1775–1777. III. 20.

¹⁹ HORÁNYI 1775–1777. III. 22–26.

²⁰ JANUS PANNONIUS 1569., vö. HORÁNYI 1775–1777. III. 16., ahol szintén 1519 olvasható (valószínűleg MDLXIX helyett tévedésből került a munkába MDXIX).

²¹ HORÁNYI 1775–1777. III. 30., vö. 12–13.

²² HORÁNYI 1775–1777. III. 27.

²³ JANUS PANNONIUS 1784. A munka eredeti kiadása jóval később, az Erzsébet Tudományegyetem Pécsre költözése után kerülhetett az Egyetemi Könyvtárba, mint duplum.

²⁴ HORÁNYI 1775–1777. III. 13.

kifejezést használja, ott Kölesy *genie*-t ír. Janus életrajzát általában véve az érzékenység jegyében formálja át. Munkája a többi kiadáshoz képest jóval kevesebb és igen sok pontatlan adatot tartalmaz. Viszont a *Plutarkus* éppen regényes fogalmazása miatt más téren nagyon is felhasználható lehetett.

Ismeretes, hogy Kisfaludy Károly 1820-ban megjelent *Barátság és nagylelkűség* című drámája Janus Pannonius sírja mellett játszódik. A műben Mátyás, a jó fejedelem engesztelődik meg a sírban levő költő iránt.²⁵ A téma kutatása szerint a dráma fő forrása Teleki Ferenc Janus Pannonius című elbeszélése, amely a Joseph Hormayr által szerkesztett *Taschenbuch für die vaterlaendische Geschichte* című kiadványban jelent meg. Teleki fő forrása a már említett 1784-es Janus-kiadás, Kölesyre nem hivatkozik.²⁶ Nem tudjuk, Kisfaludy kezében járt-e Kölesy munkája. Általánosságban azonban elmondhatjuk, hogy az ismert Janus életrajzfeldolgozások sorában Kölesy Janus-szócikke az első, amelyben a lexikoncikk elindul az irodalmi elbeszélés irányába, az életrajz elindul az irodalom felé.

²⁵ KISFALUDY 1983.

²⁶ TELEKI 1820.

FÜGGELÉK

A Nemzeti Plutarkus Janus Pannoniusról szóló része

III. (68 – 74.) Pannoni Janus

Pannoni Janus az ismeretes Vitéz' Érsek hugának fia, szegény ugyan, de nemes szüléktől született 1432-ben egy helységben közel a' Dráva 's Száva öszvefolyásához, tulajdonképen Cesinge vagy Hesinge Jánosnak nevezetett; maga cserélte fel e' nevét az előbenivel, melly alatt ismeretes az Iróknál, valaminthogy ez is az akkori Tudósoknál nagy divatban volt.

Minekutána Janus a' tudományok' kezdetében jó oktatást vett volna, Vitéz ötlet még gyenge korában Olaszországba küldötte és ötlet saját költségein a' leghíresebb Academiában taníttatta. Így jutott előbb Velenczébe, innét Ferrarába, hol legtovább maradt, és különös szorgalmatossággal tanulta a' Latán, és Görög nyelveket.

Janus Vitézt azon reményben, mellyet ez felöle tartott, nem csak meg nem csalta, hanem fel is haladta, mert már fiatal korában gyönyörűen fejtődött ki értelme, és a' Literatúrát szomjuhozó nagy hajlandósága; különösen nagy ösztöne 's kedve volt a' Latán versszerzésre, melly tárgyban annyira ment, hogy méltán számláltatik a' leg-jobb Latán versszerzők közé, kiket valaha a' Magyar Föld szült. Ezen lelki erő, szép ajándéka a' természetnek, mellyet Janus álhatatos gyakorlása által terjesztett; a' csinos Olasz világban sok érdemes barátokat szerzett neki; ilyenek voltak, Velenczében az ifjú Marcellus, Ferrarában Strozza Titus, a' Narniai Galeottus Márton, és egyebek. Galeotus' és Janus' szoros barátságoknak szép emlékjelét tartotta meg azon kori nevezetes képíró Montaigna; egy képet készített ez, mellyen e' két, a' Literatúrára nézve sokat érdemlett férfiak valának lerajzolva.

Illy móddal a' szép mesterségek, és tudományok' birtokában, és több külföldi Tudósoknak ismeretségében lévén, tért Pannoniába 1458-ban vissza, hogy fáradhatatlan szorgalmának jutalmát vegye. 'S úgy tetszik, mintha kedvencének akarta volna ötlet a' szerencse választani, mivel szép lelke és hatalmas Bátyja az Esztergomi Érsek, hihetetlen serénységgel nyitottak neki útát a' tisztekre. Visszajövele után mingyárt az Egyházi Rendnek szentelte életét. Rövid idő múlva Váradí Kánonokságra, és 1459-ben a Király ötlet Pécsi Püspökségre emelte fel, mellyben II. Pius Pápa meg is erősítette, noha alig volt 27 esztendő. Mátyás Király, ki az érdemet tudta becsülni, és a' Tudósokhoz különös hajlandósággal viseltetett, nem sokára annyira megkedvelte szép magaviseletéért Janust, hogy senki tanácsát olly örömet nem hallgatta, mint az övét, és az ő bátyját. A' Királynak ezen megkülömböztetése, hozzá járulván Janus' jó erkölcsösége, és a' köz haszon' előmozdítására kész szolgálatja okozta, hogy Janus, ki eddig, mint Versszerző és író becsültetett, most, mint hív Polgár közönségesen tisztelteték.

1465-ben Janus Rozgony Jánossal, mint Orator a' Pápához küldetett Romába, hogy a' Török ellen segítséget kérjen. Janus a' reábizott dologban szerencsés kimenetellel járt el. Iparkodásai által a' Velenceieket Magyarország' részére vonzotta; maga a Szentséges Atya a' háborúra segedelmet ajánlott, melly esztendőnként Ötvenezer aranyra ment. 1468-ban Janus a' Királyt a' Cseh háborúba követte. Így fordította ő hív iparkodásait mindenkor a' Király' és Haza' javára, melly által azon kedvellésbe jutott, melly ötlet a' legboldogabb emberré tette volna, de a' szerencse, melly eddig olly barátságosan mosolygott reá, elfordult tőle, 's keserü

nyilával kezdé Janust érdeklenni, a' melly, fájdalom! halálát is sietette. – Hogy t. i. Vitéz az Országnek jelesebb Naggyaival a' Király ellen esküdött, Janust is e' veszedelmes társaságba keverte, reá beszéllvén őtet, hogy mint követ Cazimir Lengyel Királyhoz menne. Utóbb Vitéz kemény számadásra idéztetett, és fogságba tétetett, melly kemény sors Janust is érte, de ő a' Király' haragjának elkerülésére Zágrábba szökött, hol egy ideig meghitt barátjánál tartózkodott elrejtve; hogy azonban Vitéznek halálát meghallotta, a' fájdalom, 's szomorúság, melly szaladásától fogva a' nélkül is emésztette szívét, most annyira lenyomta, hogy bánkodásában eltikkadván 1472-ben sinlődve hala el, életének, még csak negyvenedik esztendejében.

Azt hihette volna az ember, hogy a' vad sors sujtó keze legalább halála után megszűnik ellene irigykedni, de nem, bosszút forralt holttetemei ellen is. Egy közönséges szurkos koporsóban helyheztetve küldettek azok Pécsre, 's a' Kanonokok azokat egy homályos rejtékbe tevék, mert nem vala szabad előbb földbe tenni, míg erre a' Király' engedelmét nem vették.

Hogy t. i. Mátyás néhány esztendővel utóbb egy különös alkalmatosságban épen Pécssett volna, a' Káptalan Custossa bátorkodott őtet kemény ítéletének visszavételére kérni, a' Király egy ideig gondolkodni látszott, 's visszaemlékezvén a' szerencsétlennek hajdani hasznos szolgálatira, hasonlíthatatlan lelki tehetségeire, hajolni kezdett. a' kérésre , magát azon helyre vezettette, hol Janus hült tetemei rejtve feküdtek; megindult itt a' nemes szívű Király a' boldogtalan Versszerzőnek sorsán, szomorú esete által akarhatja ellen is elragadtatván a' szánakodásnak könnyeit hullaták szemei, 's tüstént parancsolta, hogy a' Dicsőült Versszerzőnek 's Püspöknek maradványai fényesen temetessenek el.

Pannoni Janus állandóan erősíté mindenkor, hogy vétlenül, 's az irigykedők' árulkodásai által esett Királyának kegyelméből ki, a' mit önnönmaga készítette verseiben is vall, mellyek Mátyás parancsolatjából sirjára tétettek, 's így hangzanak:

*Hic situs est Janus, patrium qui primus ad Histrum
Duxit laurigeras ex Helicone Deas.
Hunc saltem titulum livor permittit sepulto,
Invidiae non est in monumenta locus.*

Janus a' Latán nyelvben olly tökéleteségre ment, stylussa olly kellemes volt, hogy méltán az ugy nevezett aranykori Írókhoz hasonlíttatott. A' versszerzéshez nagy hajlandósága volt, 's édes zengzetű verseiben a' régi Poesisnek lelke látszatott felserkenni. Leginkább az Elegiákban volt szerencsés, mellyek között a' Guarinhoz irt Panegyrisse legjelesebb. – Gyermekségétől fogva szüntelen betegeskedett, és még is, a' mit méltán lehet csudálnunk, nem gyengült el genieje; életének tizenhatodik nyarában már szép darabokat irt, mellyek utóbb Lusus Juveniles czim alatt Sambucus által 1519-ben kiadattak. Munkáji többnyire poetai fogla-latuak voltak. Azon Poemájin kívül, mellyek egyenként, s' imitt amott jövének ki, Paraeus Dániel, Janus' minden versezeteit azon könyvbe iktatta, mellyet Heidelbergben illy czim alatt eresztett közre; Deliciae Hungricorum Poetarum. Hasonlóképen adták ki Janus' munkáit Sambucus, és Kollár. Némelly írásai el is veszték, mint Sambucus bizonyítja; ide tartoznak: Annales Hungariae, egy heroicum versezet. Tomiris laudes. Trottae constantia. Homér' világosítása Latán versekben, és egyebek.

IRODALOM

- BISCHOFF-TÓKA 1965 Bischoff Vilmos-Tóka, József: Kölesy Vincze. *Baranyai Művelődés*, 1965, 90-95.
- CSÓSZ 1987 Csósz Gyula: Kölesy Vince Károly. *Pécsi Műszaki Szemle* 32, 1987. 3-4, 21-22.
- BLANCHARD 1806 Blanchard, Jean-Pierre: Neuer Plutarch. I-III. Doll, Wien, 1806.
- BLANCHARD 1815 Blanchard, Jean-Pierre: Neuer Plutarch. I-III. Trattner, Pest, 1815.
- BOROS 2000 Boros László: Adatgyűjtemény Janus Pannonius sírhelyének kérdéséhez. In: Humanista műveltség Pannóniában. (Szerk.) Bartók István, Jankovits László, Kecskeméti Gábor. Művészetek Háza-PTE, Pécs, 2000, 89-95.
- HORÁNYI 1775-1777 Horányi Elek: Memoria hungarorum. I-III. Loewi, Bécs, 1775-1777.
- JANUS PANNONIUS 1569 Janus Pannonius: *Lusus iuveniles*. Ed. Sambucus, Johannes. Caspari Stainhoferi, Viennae, 1569.
- JANUS PANNONIUS 1784 Janus Pannonius: *Poemata, Opuscula*. I-II. Ed.: Teleki Sámuel, Kovásznai Sándor. Wild, Utrecht, 1784.
- KISFALUDY 1983 Kisfaludy Károly: Barátság és nagylelkűség. In: Kisfaludy Károly: Válogatott művei. (Kiad., jegyz.) Kerényi Ferenc. Szépirodalmi, Budapest, 1983, 325-347, a jegyzetek 864.
- KLANICZAY 1964 A magyar irodalom története. II. (Szerk.) Klaniczay Tibor. Akadémiai, Budapest, 1964.
- KÖLESY 1815-1816a Kölesy Vince-Melczer Jakab: Nemzeti Plutarkus. I-IV. Trattner, Pest, 1815-1816.
- KÖLESY 1815-1816b Kölesy Vinzenz-Melczer Jakob: Ungarischer Plutarch. I-IV. Eggenberger, Pest, 1815-1816.
- KÖLESY 1820a Kölesy Vince: Az ujonan felfedezett Abaligethi barlangnak leírása. *Tudományos Gyűjtemény*, 1820/10. kötet, 81-96.
- KÖLESY 1820b Kölesy Vince: Ujonnan felásatott római emlékkő. *Tudományos Gyűjtemény*, 1820/1. kötet, 54-63.

- KÖLESY 1839 Kölesy Vince: Versuch einer Instruktion für Herrschafts-Beamte. Heckenast, Pest, 1839, 1840.
- KÖLESY 1843 Kölesy Vince: Gazdasági hírek Pécsi vidékről. *Magyar Gazda*, II. évf., 1843, 332–334.
- KÖLESY 1841 Kölesy Vince: Próbálatja egy útmutatásnak uradalmi tiszték számára. Nagyszombat, 1841.
- MEISSNER 1813–1814 Meissner, August Gottlieb: Sämtliche Werke. I–XXXVI. Doll, Wien, 1813–1814.
- OROSZ 2000 Orosz László: Kölesy Vince Károly. In: Új magyar irodalmi lexikon. (Főszerk.) Péter László. 2. kötet (H–Ö). Budapest, 2000. 1288.
- REICHARD 1811 Reichard, Karl: Moderne Biographien oder kurze Nachrichten von dem Leben und den Thaten der berühmtesten Menschen... Alphabetisch geordnet. Aus dem Französischen frey übersetzt und mit vielen neuen Biographien vermehrt. I–VI. Hammer, Leipzig, 1811.
- SCHILLER 1804 Schiller, Karl August: Gallerie interessanter Personen oder Schilderung des Lebens und Charakters berühmter und berüchtigter Menschen der ältern und neuern Zeit, I–2. Wien, Doll, 1804.
- SCHILLER 1810–1812 Schiller, Karl August: Biographiák vagy a régi és újabb időbéli nevezetes embereknek életeknek s viselt dolgaiknak leírásai. (Ford.) Tanárki Mihály. I–II. Trattner, Pest, 1810–1812.
- SZINNYEI 1891 Szinnyei József: Kölesy Vince. In: Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái. I–XIV., Hornyánszky, Budapest, 1891, VII, 33–34.
- TELEKI 1820 Teleki Ferenc: Janus Pannonius. In: Taschenbuch für die vaterländische Geschichte. (Kiad.) Joseph Hormayr. 1, 1820, 109–124.

FORRÁSOK - RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

- PKGYJVK Pécsi Káptalani Gyűlési Jegyzőkönyv: 88/1812; 150/1815; 286/1815; 249/1816; 236/1819; 18/1843; 145/1847.

National Plutarch

ÉVA TÜNDE VASS, LÁSZLÓ JANKOVITS

The paper discusses a biographical lexicon entitled *National Plutarch or Biographies of Hungary and its Unified Territories*. This theme has a double importance regarding the Klimo Library: first, because its most important author, Vince Kölesy, was an ardent reader of the library, and he used its sources for his work; second, because these sources are still available there. After a short outline of Kölesy's career and giving a summary of the European tradition of the biographical lexica which bear the title *Plutarch* we dealt with one article in the lexicon in detail, that of the Humanist poet, Janus Pannonius. The poet counts as one of the most important figures for Kölesy. His importance is made clear by the fact that his woodcut opens the first volume of the *Plutarch*. The examination of the possible sources of the Janus Pannonius article proved that the most important source of Kölesy was an eminent work of the eighteenth-century „historia litteraria”, entitled “*Memoria hungarorum et provincialium scriptis editis notorum*,” by Elek Horányi. Kölesy took over the data of the *Memoria* also including mistakes such as the name of the painter Andrea del Mantegna as „*Montaigna*”. Sometimes it was Kölesy who misinterpreted his own source. For example, Horányi expressed his gratitude to the librarian of the Imperial Library of Vienna, Adam Franz Kollar, for sending him some epigrams by Janus. In Kölesy's interpretation Kollár appears as one of the editors of Janus' poems. At the same time, Kölesy transforms the image of Janus according to the expectations of his age, by emphasizing the devotions of the poet towards his nation, but also by expressing in detail the sorrow of the king upon the death of the great poet. For containing such significant details, Kölesy's article becomes an important part of the Romantic reception of Janus Pannonius.

Képmelléklet Vass Éva Tünde–Jankovits László

Nemzeti Plutarkus

című tanulmányához

1. kép – Johann Georg Mansfeld bécsi rézmetsző metszete